

САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУБҮН
ХАҢЫАТА

ХАҢЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 65 (7606) • 1994 жыл басымын 4 күнө. Суббота • Санаата — 46 сөдүбөй 15 харчы

Үүнүү-94

СААСКЫ ҮҢҮҮ ТҮМҮКТЭРЭ

Улууска ҮҢҮҮ түмүктөнүх буолла. Быйылгы ҮҢҮҮ уратылардаах. Ол курдук, бааһынай хаһаайыстыбаларын ирээттэрэ улахан. «Мугудай» сылгы заводуттан, «Мындабайы» уонна «Чыапара» табаарыстыбалартан ураты коллективнай хаһаайыстыбалар быйарымдылар. Урукку звенолар төрдүттэн уларыткан тус-туска паттаах бааһынай хаһаайыстыбалара буоллулар.

Онон быйылгы ҮҢҮҮ төрөөһүнүн, төһө-харча буолан турарын туһунан тыа хаһаайыстыбатын управленийын кылаабынай агронома Е. И. Корженинаны кытта көрсөттүбүт.

— Хаһаайыстыбаларга, та ҮҢҮҮнэ. Манна «Бурдуг» хаһаайыстыбата үрдүк үүнүүгө идэтийдэтигэн элбэх сэмэни-сунганы көрсүбүтэ. «Бааһынаы, техниканы олохчу баһылаата» дээн. Ол сыһыатын нэһилиэтин дэе өйдөөн ээрэр. Били, туруорсалаарын курдук, хас бирдин бааһынайга бааһынаы түнэттэххэ, тракторга олохор, ҮҢҮҮ технологиятын билэр иһин ахсааннаах буолан табыста. Ону да буолдуохтаах этэ.

Хортуонпуй олохуута. Бу көрүгүнэн 13 хаһаайыстыба дьарыгырыттан, 9-на бааһынайдар. Үлэни садалаатылар. Хаһаайыстыбалар олус дьобуһаатылар. Ол курдук, «Амма ҮҢҮҮ» (Хахылах), «Ситим» (Мырыла), «Хонуу» (Чурапчы сэлэһиньэтэ), «Наһаар» (Холтодо) дээн ааттанан суолланан сайа тариллалар. Бу бааһынай хаһаайыстыбаларын ҮҢҮҮ иһинэ кыра-кыралар. Быйылгы сүөһү иттиллэр, оттуулар. Итинэн хоргуонпуй быйыл 88 гектарга олохуута дээн ааһынабыт. Бу сыһынара эбиллэн сөп.

Улуус бары оскуолаларыгар үөрэх дьыла түмүктөнөн, тийэх чуорааннар чугдара тыаһаатылар. Аны орто оскуоланы бүтэрээччилэр уон сыл устата иттириллэр көрүүлэрин госуодарственай экзаменнарга көрдөрөн, ситин-хотуу аттестатын ылан олох аартыгар тахсыахтара. Ол курдук, улуус үрдүнэн 307 үөрэнээччи экзаменнары туттарыахтаахтар. Маны тэһэ орто оскуолалар 9-с кылаастарын 322 үөрэнээччилэрэ

курдук, М. М. Дьячковский 5 гектарга уонна Хахылах Н. Д. Соловьев 2 гектарга олохуута. Онон барыта 17 гектарга олохуулунна. Атыттар санаама-тылар.

Одурсуну үүнэринэн оскуолалар коллективтара дьарыгырар буоллулар, хаһаайыстыбалар олохуута. Онон бу үлэ хайдах туох баран иһэрэ биллэринтэ чуолкайа суох.

Аны ырыас паары көтө-үү ҮҢҮҮнэн, бэс ҮҢҮҮнэн түмүктөнүхтэххэ. Ол кэһэ сүөһү аһылыга буолар культуралары ҮҢҮҮ иһинэ болдубо, сири таһастааһын, минеральнай уовурдуу киллэрин курдуктар кэлитэлээн иһэхтэрэ. Кургуон-хаһааны сөхсүтүү, бааһынаы харабылланан быһаарыллыахтаахтар.

Бааһына, хонуу үлэлэригэр тариллалар баһаайыстыбалар нэһиликтэр дьаһалталарын кытта дуогабардаахтар. Оттон тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын, бу түбэлтэ буруду, хортуонпуй, «буруот астарын туттарыа» контрактиция тыа хаһаайыстыбатын управлениетынан олохуулар. Дуогабардарга бааһынай хаһаайыстыбалара сири кытта үлэ технологиятын, ирдэбили тутуһарга эбэһинэстаналлар. Холобур, төһө да ыктарбыт иһин, бааһынаы сыһыатын, уовурдуулары киллэрин курдук дьаһаллар умнууга хаалыа суохтаахтар. Бу тутуһуллубат түбэлтэтигэр үлэлэрин тохтотор туһунан боппурос көтөбүлэр.

Көрсөттө
С. СМЕРНИКОВА.

Ынах, сылгы иттигитинэн дьарыктаммыт өбүгэлэрбит былыр-былыргыттан бэйэлэрин түөлбөлөөн олохсуйбут сирдэрин-уоттарын — алаастарын, ходоһаларын — олус табан туһанар буолан, хороһор муостаабы, сыспай сизэллэх үөрүн ууһаталлара. Мэчирэни, ууну, оттуур ходоһаларын сыл хайа да кэмгэр табыгастаабынан көрөн аттаран туһаналлара. Ол курдук, саха ыла төгүрүк сылга

САЙЫЛЫГЫН БАРАХСАҢ

үстэ көһөрө: сайылыкка, онтон оторго, онтон кыстыкка.

Бу күнүргэ улуус бааһынай хаһаайыстыбалара, табаарыстыбалар сайылыкка тахсан күһэ буруутун унаартылар. Быйыл кыһаар тастааһын 2000 тонна үтү, 2000 тонна эти дотациялаах сыһаага туттарыахтара. Бидитин бэйэ бородууксуйатын баттарар эрэ буоллахпытна камнас, дохуот аахсан дьон тэһинэн олохор кэммит. Сайылык мэчирэни ийдарын үтүгүннээх сайылыктарга олохон атаардахпытна, ыччат сүөһүнү төлөһүтүхтүгүн, сылгыбыт үөрүн мэчирэни ырдарын табан салыдахпытна уонна оту, бурдугу хото бэлэмнэтэхтүгүнэ ити кыаллыа. Иһиннэ эрэ уонна хаһаайыһымы толкуй, дуулуурдаах үлэ эрэ баар буоллун.

Сайылыктар барахсаттар алтан оттоох күөх ыһаас-сын кырыстарыгар, сөрүүн көлүгэ ууларыгар, дьэ-дэһиннээх курут тыаларыгар сааһан сайын талыа далбарыгар оҕо аймах корулуо-нарылыа. Үтү-аһы дэлэтингэ күүрээһинээх үлэ оргуйдун.

ЭКЗАМЕННАР САБАЛАННЫЛАР

кылааһы бүтэрэр экзамена ааһыахтара. 11-с кылаастар бастакы экзаменнарын бэс ҮҢҮҮ 1 күнүттэн садалаатылар.

Холобур, Амма орто оскуолатын 11-с кылааһын 16 үөрэнээччилэрэ нуучча тылыгар туттардылар. Бизс үөрэнээччи «5», «4», үс үөрэнээччи «4», «4» сыһаага эппиэттэтиллэр. Бу оскуола 9-с кылааһын бүтэрээччилэр ити күн алгебра экзаменнары

лар, 16 үөрэнээччиттэн аһыстара «5», иккилэрэ «4», алта оҕо «орто» сыһаага туттардылар.

Чурапчы үһүс сүһүөх оскуолатын быйыл бүтэрээччи 83 үөрэнээччи бастакы экзаменнарыгар 28 оҕо саха тылыгар баһалара талан изложение суруйда. Н. Посельская, М. Манарова, С. Смирнова, Н. Кривошапкина, Л. Платонова, К. Маркова, О. Саснова, К. Старостина

«туйгун», 18 үөрэнээччи «үчүгэй» сыһаалары ылдылар.

Нуучча тылыгар сөһүннени 5 үөрэнээччи талла, манна «туйгун» сыһаага Айта Ермолаева суруйда. Изложение суруйбут 50 оҕоттон «туйгун» сыһааларга Н. Жиркова, С. Монастырева суруйдулар. 22 үөрэнээччи «үчүгэй» сыһаалары ылдылар.

«СО» корр.

Сыһааларга: сайылыкка тахсыт күнүргэ.

Үлэ, сынньаланг лаабырдара Оболор сайынгы сынньалангара

Дойду олохон бары айга-
лэригэр, дьон толнуулар,
ойгэр-саваатыгар тахсы-
быт сүткэннээхэй улары-
һылар долгуннарыгар
обустаран үтүс оскуола-
ларга үлэ, сынньаланг лаа-
бырдара үлэлэрин тохтоп-
путтар, сирдара-уоттара
тогтору ылыллыбыта. Ол
быыл чолүгэр түһэрилэн
улууска 20 үлэ, сынньа-
ланг лаабырдара 2576 оло-
ну түмүн үлэлэхтэрэ. Ки-
нилэр икки араастаах буо-
луохтара — бастакытыгар
оболор лаабырга хомо-
орүү, иккинчигэр дьыла-
рыттан сылдьан сынньа-
ныахтара. Бу лаабырдар
истэринэн үс доруобуйаны
тупсарар лаабырдар аһы-
лмэхтара, онно 125 оло-
һыллара былаанналар.
Атын салгыны киллэриннэн
инбэлитт оболорго Амма-
таагы оло санаторийын
базатыгар сынньанар лаа-
быры аһы буолуоба. Бу
туһунан конференция ту-
руорсубута, ол толорул-
лар. Икки сезонга хол-
боон 50 оло 12-лин хонук
устата сынньанар
дизин бадалаахыт.
Дьобурдаах оболорго Амма-

лар.

Лаабырга оло сынньа-
ныата эргичи кедьүүстээх
буоларыгар болжонто уу-
рулуохтаах. Урууну сыл-
ларга сорох лаабырдарга
оҕону үлэлит күүс эрэ
курдук көрүү суох буол-
батах этэ. Ити итэвэс ха-
тылайматтыгар ыһаннах-
таахпыт. Оло манна дьо-
бурун, биллэтин сайына-
раарын, сир-майгы өртүнэн
интиллэрин, ах-хаан өртү-
нэн сайдарын курдук усу-
луобуйаны тэрийиэхтээхтэ.
Лаабырдар салайааччыла-
рыттан да ирдэбил онук
туруоба. Иккисинэн, дог-
оһол, ол-бу түктэри бы-
һылар тахсыбаттарыгар
ураты кыһамныах уу-
руохта.

Үлэ, сынньаланг лаабыр-
дарын салайааччыларыгар
бэс ыйын 6 күнүгэр анал-
лаах семинар ытыллыба,
монсүөрдээх болпуруостары
онно быһаарсыахпыт.

Е. МИХАЙЛОВА,
үөрэх улуустаагы управ-
лениетын оҕону интигэ
отделын специалиһа.

дарынан кыргэттилэр.
Саамай интэриһинэй
уруһуйдары биллэн ту-
һаан чаахыһара Гоша
опорбут. Кини архитек-
турнай - художествен-
най колледжа үөрэ-
нэр. Уобалас дьаһалтата
уонна общественноһа
Колотовтарга ээлдэн
көмөлөһөллөр.

Снимокка: дьыэ кэр-
гэн спортивнай саала-
тыгар.

А. Овчинников
түһэригэ.
(РИТА—ССТА).

1994 снл—Дьыэ кэргэн сыла

Ногород, Алта саас-
таах кыһа уонна үөр-
тээх Олечка уобаласка
бастакы Колотовтар
дьыэ кэргэн дьесадта-
рыгар кэллилэр. Свет-
лана уонна Александр
төрөппүттүү сылааста-
рын онон төрөппүтэ суох
тобус оло билэр.

Бары түөрт хостоох
«хрущевка» квартирада
олороллор. Бары күүс-
тэрин холбоон эркиннэ-
рин бэйэлэрин уруһуй-

Редакцияда Одьулуунтан Поповтар дьыэ кэргэттэ-
риттэн «Чурапчы улуһуттан төһө ыччат үрдүк үө-
рэххэ үөрэнэрий? Хас оло дуогабардааһый? 1994
сыллаахха хас оҕо оло проһа төлөннө? Республика
тас өртүгэр төһө оло үөрэнэрий, олортон хастара
дуогабардааһый?

Быйыл улуустан дуогабарынан үөрэххэ барарга
төһө миэстэ, ханнык идэлэргэ, хайа куоракка ба-
арый?» дьыэ ыһыты кииригэ.

Бу болпуруоһунан аһаан-минээн дьарыктанар кини
бу кэмгэ суоһунан, эппиэттиригэр улуустаагы үөрэх
управлениетын оло дьобурун сайыннарымага отделын
начальниһа В. Н. ДЕГТЯРЕВАТТАН көрдөстүбүт.
Онуоха Варвара Ильинична бу курдук кэсээтэ:

—Биллэтин туругуһун
СГУ-гар 114, медицинитун-
ка 15, Дьоккуускайдаагы
тыа хаһаайыстыбатын инс-
титутугар 29 ыччат үөрэ-
нэр. Бу дааннайдары эсө
дьаһалта турмуһа, спорка
уонна ыччаты иһтэ үлэ-
управлениетыгар чуолкай-
дыахха сеп. Төһө оҕо
проезд төлөмүтүн, о.д.а.
ыһыты бастакы чааһыгар
болпуруостары туһааннаах
үлэлиттэр биллэлэр, онон
мин чопчу маннаах дьыэ

МИЭСТЭЛЭР АНАНАН БЭРИЛИННИЛЭР

аһаар ыһадым суох.
Быйыл улууска СГУ-
гар, кини Нерюнгригаагы
Филиалыгар, Дьоккуускай-
даагы сибээс, Алданнаагы
политехнической технику-
муга сыаллаах миэстэлэр
кэллилэр. Холобура, СГУ-
гар омуу, нуучча, саха
тылларыгар үөрэннэр, ис-
торик идэтин баһаалыан

туһаанан Алданнаагы по-
литехнической техникум
1994—1995 сыллаах үө-
рэх дьылыгар «Тимир суо-
ло оромүөһээһин уонна
технической хааччыһы»
уонна «Тимир суол транс-
портыгар сырыһы-аһаны
салайыт уонна тийини
тэрийи» дьыэ специали-
настарга ыччаттары үө-

ЫРЫАҔА ыһааммыт,
холоһонго холбонмут
Сахабыт сирин саамай са-
һына аһа эргилэн, күө-
рөгэй чыычаахпыт дьыры-
һы ыһаата, күөһөх ба-
дыккыт көрүү оонньо-
то. Бу тутан иһтэ атах
таһаан, саппай уопсай ос-
куоланы бүтэрээччилэр пи-
ниллэригэр бэлэз нэм калла.
...Тийэх чуораанга анал-
лаах үөрүүлээх, долгутуу-
лаах түмсүүтэ Г. П. Ваши-
рин аатынан Сылдан орто
оскуолатыгар сырыттым.

Үөрэнээччилэр, учуутал-
лар, төрөппүттэр ыһааста-
рын тыйыһынан уонна му-
зыкада доһууоллатан үбүс,
тохсус, уон бириэс кылаас-
тар үөрэнээччилэр учуу-
талларынын көмөлүннү-
лэр. Оскуола директоры М.
Н. Пермяков государствен-
най экзаменнарга киирэр
туһунан бирикээһи аһаар,
бастыг үөрэнээччилэргэ
администрация грамотала-
рын туттарар. Эбэрда ты-
ды, үтүө бадырыһылары
нэһиллэ дьаһалтатын баһы-
лыга С. П. Макаров, но-
руот үөрөбүрүннүг улуус-
таагы управлениетын ба-
растэбинтала этэллэр.

Кини олоһор 16 саас
биир бэлэз кэрдис кэми-
нэн аһыллар. Бу сааска
ситиһ-хотуу доһууона —
кэччилэргэ профессор Г.
П. Башарин аатынан би-
риэмийэ лауреатын аатын
иһэрин. Бу бириэмийэ-
үөрэххэ, общественнай
үлэ-э, спорка бастыгтан-
бастыггар тиксэллэр. 1992
—1993-сн. үөрэх доһуу-
наагы бастаан лауреатта-
рынан Андрей Барашков
уонна Коля Сивцев буол-
буттар. Андрей биллэтин
СГУ студена, Коля Д. П.
Норкин аатынан Чурапчы-
таагы республиканскай
быйыка дьоннору итэбэй-
биллэтин уонна сыһыпатах
эбипитин сааһаатым. Ити
көм устатыгар учуутал
үлэ-э үрдүктүк сыһаала-
на, кылаас салайааччытын
быһыатынан опыта ном-
нуо улууска тарҕанна. Үө-

Уон бириэс кылаастар
сэттэ снл биология учуу-
тала Лариса Мологовна
Макарова салаһаатынан үө-
рэннэр-үлэлэн кэллилэр.
Бу туһунан ити сэттэ снл
анарад өртүгэр санга үө-
рэннэр бүтэриг эдэр киниэхэ
—Лариса Мологовнага
быйыка дьоннору итэбэй-
биллэтин уонна сыһыпатах
эбипитин сааһаатым. Ити
көм устатыгар учуутал
үлэ-э үрдүктүк сыһаала-
на, кылаас салайааччытын
быһыатынан опыта ном-
нуо улууска тарҕанна. Үө-

тинни биллэрдэ. Билиги
улууспутугар биридин спе-
циальность иһилин миэс-
тэ аһаанна. Техникум аби-
туриениһар социальнай кө-
мүскөллээх буолууларын
хааччыһынын болжонто
ылан, киирин экзамена-
ры миэстэтигэр орто үө-
рэх оскуоаларыгар тутуу-
ну көмүллүүр, онуоха
аһаан экзаменацоннай
лиитэри ыһтар. Аби-
туриент ол иһинэ эрдэ тех-
никум директорын ааты-
гар бары наадалаах доку-

менттар оскуола ту-
лар тутуахтара буолулар.
Ол курдук, үөрэх бастыг
нара Туйаара Пермякова
— оскуола президеһэ,
улууска үһүнү иһаһыга
үһүс миэстэлээх, Анаста-
сия Никитина — респу-
блика фольклор фести-
вала лауреата, предметнай
олимпиада призера, Елена
Макарова — улуустаагы
«Алаас сибээһилэр» ырыа
конкурсун лауреата, Юрий
Максимов, Валерий Ефи-

Тийэх чуораан чугдаарда

— Репортаж —

мов — бастыг спортсмен-
нар. Киилэргэ аһаан Ла-
риса Мологовна нэс тыл
эттэ. Бастаан учууталла-
рын, биллэтин сааһа наци-
ональнай гимназиятыгар
үлэллэр Н. М. Максимова
телефонограммата аһыл-
лар. Төрөппүттэр алгыста-
рын Е. Н. Макарова ти-
ригэ. Бу кэнигтэн ман-
найгы кылаас оболоро
эбэрдэлээн чуоһаардылар.

Бу оскуола улуус атын
оскуоаларыттан уратыла-
ан үгэстээх. Ол — үө-
рэнээччилэргэ профессор Г.
П. Башарин аатынан би-
риэмийэ лауреатын аатын
иһэрин. Бу бириэмийэ-
үөрэххэ, общественнай
үлэ-э, спорка бастыгтан-
бастыггар тиксэллэр. 1992
—1993-сн. үөрэх доһуу-
наагы бастаан лауреатта-
рынан Андрей Барашков
уонна Коля Сивцев буол-
буттар. Андрей биллэтин
СГУ студена, Коля Д. П.
Норкин аатынан Чурапчы-
таагы республиканскай
быйыка дьоннору итэбэй-
биллэтин уонна сыһыпатах
эбипитин сааһаатым. Ити
көм устатыгар учуутал
үлэ-э үрдүктүк сыһаала-
на, кылаас салайааччытын
быһыатынан опыта ном-
нуо улууска тарҕанна. Үө-

Г. П. Башарин аатынан
бириэмийэни аһыгар ко-
миссия аатыттан У. Н. Про-

тодьыноһо быйылгы лау-
реаттарынан Туйаара Пер-
мякова (XI кылаас), Ма-
рина Кривошапкина (VII
кылаас) буолбуттарын иһи-
тиннэрдэ иһэһи киилэр-
тэ лауреат дьинитин кө-
үрдитэлээтэ, 30-нуу ты-
һыһаах солкусаһы тут-
тартаата.

Оскуолаада «Көскөл»
дизин оло тэригтэтигэр
Тэригтэ үөрэнээччилэри
сүрүнүүр, тэрийэр кини-
нэн буолар. Президеһиһэн
Туйаара Пермякова алба-
хыһаһа, кыһамныһаан
биирэн үлэлээтэ уонна,
оскуоланы бүтэрэһиһэн,
дуоһуһаһын эрэнэн туһун
саһа талыһыһыт онус кы-
лаас үөрэнээччилэргэ Ож-
сана Барашковга туттар-
да. Бу бэлэз түгэһиэ дьө-
рэлээн, маннайгы сүһүөх
оскуоланы бүтэрээччилэр
— үһүс кылаас үөрэнээч-
чилэра «Көһчээр» көккэ-
тигэр киирдилэр. Киилэ-
ри эбэрдэлээн иһикс кы-
лаас үөрэнээччилэра Варя
Протодьыноһо кэрэ куо-
лаһыһаан тоһук тоһойда.

Оскуоланы бүтэрээчи-
лэр ааттарыттан харда ты-
ды Ана Никитинова эттэ.
«Өйдүү-саһыны сылдаа-

Тийэх чуораан түгэһи,
Уһун олох устатыгар
Сүрэхтэриг сүһүтэһи»
— дьыэ диктор тылларынан
доһууоллатан тийэх чу-
рааны быйыл оскуоланы
бүтэрэр бастыг үөрэнээч-
чи Анастасия Никитина,
маннайгы кылаасан Анд-
риан Никитин уонна ик-
кис кылаасан Маһа Сив-
цева тыйаһаһылар.

Дьэ, ити курдук оскуо-
ланы бүтэрээччилэргэ
аһаан саамай иһирэх тыл-
лар, иһикс олохторугар
кэснели түстүүр баһа са-
наалар этиһинилэр. Үө-
дук ситиһинилэри, доһуу-
ру, кыһыһыһы-хотууну ба-
дыһаһыт киилэргэ!

Анна ЯКОВЛЕВА,
норуот үөрөбүрүннүг
управлениетын методиһа.

ТОСТУВАТЫШ ДИЭШ

A black and white photograph of a family of five. A woman stands in the back center, wearing a dark, patterned dress. Seated in front of her are two women on the left and a man on the right. In the center foreground, a young child is seated. The background is a plain, light-colored wall.

психолог-педагогын үүс-
дээд хэллэ. Манна респуб-
лика араас улуустарын
оёолор кэдэн үөрэнэл.
Кинилэри бияр санаа
киллэрон үөрэтэр, дьары-
р-тыыр уустуга биллэр. О-
нуу мэхэйн туоратан үүс-
талларга, тренердэргэ н-
мөлөһөр сорук. Еёдон
Митрофановнада суктери-
лэр. Кини оёолор психол-
гической новоруусалары
устарын таһынан күрэхт-
л ба баралларгыр, кыаф-
а-хотон эргилдэллэрингэ а-
гыыр. Итиннэха аналла-
психологической кабинет-
тэриниинтэ. Манна үүс-
нээччилэри таһынан ки-
малдыбыт, ким кэргэни-
тэн арааскары тыммы-
сүбэ соргу ыла кинрөллэ-
Эничт ону бигэртэтэ-
туодулуур үгүс халыг т-
тэрээгтэрдээх, бляниотта

В. НИКИФОРОВ.

CHA.

Павел ЕРЕМЕНКО

Үүмүүт сэрэнгга өссө

В. МАКАРОВ,
холобонук кылабынай
инженер

АКЦИЯЛАР КЭСКИЛИ ХААЧЫЙЫЛАХТАРА

Сделано в г. Ленинград 3. VI 1972 г. (пр. 12.00 н.д.)